SÖRMLANDSLÅTEN

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund Nr 3 2007

Sörmlandslåten

Medlemstidning för
Södermanlands Spelmansförbund
c/o Annelie Sandell
Tegvägen 46, 175 53 Järfälla
postgiro: 12 24 74-0
org.nr. 818500-9233

Ansvarig utgivare: Torsten Gau
Redaktion: Styrelsen

Styrelseledamöter:
Ordförande: Torsten Gau 016-42 00 70
Vice ordf: Christina Frohm 08-85 26 69
Kassör: Annelie Sandell 08-580 347 18
Sekreterare: Birgitta Stenberg 08-550 415 53
Ledamöter: Gunnar Nordlinder 08-89 91 80
Bernt Olsson 0157-206 36
Lena Odén 0152-703 67
Suppleanter: Ingvar Andersson 016-820 80
Ulf Lundgren 08-550 864 64

Webb-ansvarig: Leif Wallin, 016-212 90
Försäkringar/medl. register: Lennart Nordin. 0155-26 64 11
Stugfogde: Erik Andersson, 0157-607 05

Innehåll:

1. Ledare
Ingemar Skoglund död
2. Syskonen Eriksson spelade sig till brons
3. Inbjudan: Jamkväll i Wetterstugan, samt
Kurs i allspelslåtar och allspelslederi
4. Zornmärkesuppspelningar i Degeberga
5. Ideellt arbete i folkmusikens tjänst
Inbjudan: Yngve Anderssons spel- och dansträff
6. Spelmän trotsade regnet
7. Utan kreativitet dör musiken och dansen
9. Låtlägret 2007
10. Nyckelharpa tillverkad av Eric Sahlström 1951.
Inv nr X5624

Omslagsbild: Syskonen Eriksson
Foto: Lena Odén

Bidrag till kommande nummer av tidningen skickas till Birgitta Stenberg, Stålhamravägen 3, 151 47 Södertälje, e-post stenb@telia.com

Manusstopp nr 4/2007 - 31 oktober 2007

Ge ett bidrag till Sörmländska folkmusikfonden, pg 12 24 74-0

Ordföranden har ordet!

Den började så bra, sommaren!

Spelmansstämman i Viala, Vingåker var toppen, både väder och spelmännen.

Veckan efter började eländet. Arbogastämman rann bort. Vi hade goda förhoppningar att det skulle bli en fantastisk stämma i den nyupprustade parken mitt i stan, nu vi fick hålla stämman i deras teaterlokal. Det gick ju, men det blir ju litet avslaget. Kyrkokonserten på kvällen blev en höjdare, kyrkokören och många spelmän samt en stor publik.

Eländet fortsatte med Julita på midsommardagen. Regnet forsade ner. Vi fick flytta in i växthuset med midsommardansen, trångt men glatt. Stämman hölls sedan i kyrkan. Tack alla som ställde upp, dansare och spelmän.

Hösten börjar göra sig påmind så smått. Vi i styrelsen har planerat endel träffar. Ni kan läsa om det inne i tidningen. Jag hoppas ni ställer upp..

Vi skulle vara glada om ni hörde av er till oss med synpunkter och tips. Vi behöver också lite hjälp med Sörmlandslåten: artiklar som kan vara intressanta eller några kanske är intresserade av att ingå i en redaktionskommitté?

Jag hoppas att vi ses och hörs under hösten. Tills dess, spela mycket, önskar

Torsten

Ingemar Skoglund död

En betydande musiker och spelman är borta

Ingemar Skoglund föddes i Bro socken i Uppland för 75 år sedan, kom till Sörmland som barn och musik kom att bli hans stora livsintresse. Redan i tonåren började han spela till dans och Skoglunds orkester blev ett begrepp med Ingemar på dragspel, Kalle Pilblad på gitarr, Kjell Söderlund, bas och Ante Forslund, trummor.

Kjell Söderlund började spela i Södertälje Spelmanslag o ch snart kom Ingemar efter o ch nyckelharpan blev hans nya stora instrument. Han var med 'överallt' och fick spelkamrater och elever på många håll. Ingemar var under flera år spelmansförbundets ordförande – energisk och uppskattad – och redaktör för Sörmlandslåten var han till sin död.

Även som yrkesman arbetade Ingemar Skoglund med musik; först som skivförsäljare hos Fritz Pettersson i Södertälje och senare som resande försäljare åt Philips skivbolag. Som producent på Polygram kom han att lära känna otaliga musiker och artister och hans kunskap om musikindustrin var betydande.

Ingemar fick många vänner. Hans musikalitet och kunnande, hans ödmjuka framtoning och hans ständiga leende inbjöd till kontakt och han ställde alltid upp när någon bad honom om något.

Ingemar, vi saknar dig. Vi minns med tacksamhet din musik och dina många insatser och vi minns ditt breda, godmodiga leende!

Arne Blomberg

Syskonen Eriksson spelade sig till Brons!

Zorn-uppspelningarna var i år i Degeberga i Skåne. Under en veckas tid kom spelmän från hela Sverige för att spela upp låtar inför juryn, som i år bestod av Christina Frohm, Peter Pedersen, Tony Wretling och Krister Malm. Juryn har ett samtal med alla som vill på kvällen efter uppspelningarna, då får man muntlig feedback på sitt spel, vilket många tycker är det viktigaste i hela konceptet.

Syskonen Markus, Caroline och Madliene Eriksson från Trosa spelade sig till var sitt bronsmärke, en välförtjänt utmärkelse till dessa ungdomar som vi sett gå från klarhet till klarhet de senaste åren.

Jag träffade syskonen efter deras konsert i kyrkan på Fogdö Spelmansstämma och passade på att ställa några frågor till dem om hur de upplevde uppspelningarna. Och visst hade det varit nervöst, men när de väl kommit igång att spela så var de rätt lugna. Värst var det nog för Caroline som spelade upp sist av syskonen. Hon fick också sitta och vänta utanför uppspelningslokalen och hann bli ganska så nervös innan Elin Skoglund, som sitter i Zornmärkesnämndens sekretariat, kom och hämtade in henne. Lite småprat med Elin gjorde att nervositeten gick över.

Vad betyder då en sådan här utmärkelse? För alla tre så känns det som ytterligare ett steg närmare målet, och målet är naturligtvis att bli riksspelman. Madliene tyckte det var kul att få juryns synpunkter på sitt spel, Caroline fick veta att hon hade bra klang i fiolen och att hon spelade bättre än i fjol. Markus håller med och menar att bronset är ett bevis på att han utvecklats sedan sist.

Vilka förebilder har de haft genom åren? Alla tre har haft Leif Johansson som lärare i Musikskolan och de är eniga om att han betytt mycket för dem. Sedan har de genom åren träffat många spelmän både från Sörmland och resten av Sverige som påverkat dem. Tjejerna menar att man tittar på stråkföringen hos en spelman, lyssnar på figurer hos en annan. För Markus har Ingvar Andersson varit betydelsefull. Han tog lektioner av honom under ett halvår och fick jobba rent musikaliskt med låtarna för att verkligen få till dem, det var kvalitet och inte kvantitet som gällde. Alla tre har nu också gått på Malungs Folkhögskola, och där dukas upp ett smörgåsbord av gästlärare där man inte kan undgå att inspireras på många olika sätt.

Lyssnar de på annan sorts musik? Jodå! Marcus lyssnar på pop & rock, genom åren har gruppen Radiohead varit en stor favorit. Han lyssnade faktiskt aldrig på folkmusikskivor innan han började i Malung! Nu är det annorlunda, den skiva som snurrar mest på skivtallriken i dag är Röjos Jonas "Epilog", och skivsamligen har under sista tiden utökats successivt med folkmusikskivor. Madliene lyssnar på 70-talsmusik, det blir mycket Simon & Garfunkel, Mamas and Papas. Ett rockband som länge var favoriter var the Cranberries. För Caroline har det också varit en hel del Simon & Garfunkel men också Ted Gärdestad. Sedan har musikskolan fört med sig ett intresse också för klassisk musik och kletzmermusik.

För att få ett sådant genuint intresse för en musikstil krävs att man får Aha-upplevelser, något som får en att börja eller fortsätta spela. Har det funnits något sådant härligt spelminne för trion? Jag kan inte låta bli att le när de alla tre får något drömmande i blicken och man ser att de tänker tillbaka på många för dem speciella minnen. Caroline och Madliene berättar om alla de låtläger som Spelmansförbundet ordnat, de har inneburit "många års skoj med lärare och elever, att man kommit nära lärarna". Caroline tänker speciellt på ett av låtlägren, den sista kvällen när man endast i ljuset av brasans sken satt och lyssnade på Leif Johansson som berättade historier och spelade, det var första gången hon hörde en näckpolska spelas. Madlienes upplevelser från Bingsjöstämman är starka, just för att det är så många ungdomar som spelar och att man kan gå och ställa sig precis var som helst och spela tillsammans.
Markus berättar om en mycket speciell spelkväll hemma hos Back-Kristina i Leksand där också en spelkompis som heter Mia Jones var med. Markus spelade låtarna och de två

andra, som är duktiga stämspelare, spelade stämmor mot varandra – det blev ett väldigt intensivt och intimt spel, wow är hans kommentar…

Och det kan man också säga om trions konsert i Fogdö kyrka! De visade att de är väldigt samspelta, de tar ut svängarna rejält och stämspelet sitter bra. Det var ett rent nöje att lyssna på dem.
Så LYCKA TILL – ni är på god väg mot Silver!!!

Lena Odén

Foto: Birgitta Stenberg

Jamkväll i Wetterstugan

Lördag 13 oktober
kl. 16.00

Då finns Christer och Lena på plats.

Ta med instrument, dansskorna och eventuellt något att äta.

Att spela allspel Att leda allspel

Två kurser ordnade av Södermanlands spelmansförbund.

För en stor del av publiken och för många spelmän är allspelet både ramen kring en spelmansstämma och höjdpunkten där. Därför är det viktigt att både ledare och deltagare fungerar bra i sina roller. Som en hjälp på vägen har vi tänkt oss de här två kurserna.

Kursledare för bägge kurserna: Ingvar Andersson

Allspelskursen blir i Malmköping, lördagen den 10 november kl. 09.30-17.00.
Max antal deltagare 30 st.

Allspelsledarkursen blir som spelkursen plus en kvällskurs som kommer att ligga minst två veckor innan spelkursen. Datum för den kvällen bestäms i samråd med deltagarna och max antal deltagare på allspelsledarkursen är 5 st.

Kursvgifter: För medlemmar i spelmansförbundet är ledarkursen gratis och spelkursen kostar 300 kr. För icke medlemmar kostar ledarkursen 500 kronor och spelkursen 400 kronor. Förtäring ingår inte i priset, bara en fika vid ankomst.

Anmälan senast den 15 oktober till spelkursen och senast den 1 oktober till ledarkursen. Ring och anmäl dig till Birgitta Stenberg 08-550 415 53 eller skicka e-post till stenb@telia.com

Vid för många anmälningar gäller "först till kvarn" så vänta inte till sista sekunden.

Christina Frohm:

Zornmärkesuppspelningar i Degeberga

Det var tretton år sen sist som det ordnades zornmärkesuppspelningar i Skåne och även denna gång i Degeberga. Skånes högsta vattenfall kastar sig ut över klippan vid Forsakar och är faktiskt riktigt imponerande. Den natursköna omgivningen och Degebergastämman var platsen för uppspelningarna. Skånes spelmansförbund firar också hela året minnet av den första spelmanstävlingen på dessa breddgrader som hölls i Lund för hundra år sedan.

När uppspelningarna ligger före midsommar brukar det ibland vara något mindre antal anmälningar och så även i år. Juryn som bestod av Peter Pedersen, Krister Malm, Tony Wrethling och undertecknad hade tillsammans med sekretariatet fyra dagar med hårt arbete.

Zornmärkesjuryn

Foto: Lena Odén

Drygt åttio spelmän blev det som prövade lyckan och det blev god utdelning för Sörmland.
Ett silvermärke, för vårdat spel av låtar från Södermanland, blev det till vår flitiga spelman och arkivarbetare Lena Odén och hon blev därmed den familjens tredje riksspelman. Inte så många svenska spelmansfamiljer kan mäta sig med detta. För familjen Eriksson i Trosa blev det också tre medaljer. Där var det syskonen Markus, Madliene och Caroline som erövrade varsitt bronsmärke. Henrik Lindberg erhöll ett diplom för gott låtspel.

När det var dags för den högtidliga utdelningen av märken och diplom var himlans portar öppna och det första av denna sommars skyfall över Skåne smattrade över tältduken som till nöds skylde instrument, spelmän och publik.

Stämmningen var ändå på topp och publiken var även mycket nöjd över dem som försvarat de skånska färgerna den gångna veckan. Jublet visste inga gränser när namnet på årets guldmärkesmottagare lästes upp. Det hedersamma uppdraget föll på min lott och det är alltid lika roligt att så länge som möjligt hålla publiken på helspänn under den presentationen:

"Förra året och året före det delades guldmärket ut till personer boende norr om Dalälven. Årets guldmärkesmottagare bor och verkar söder därom - men norr om landsvägen. Om jag får bli lite personlig så mötte jag vår sökta person första gången vid en norsk älv där stora laxar gick till. Vår spelman hade med skräckblandad förtjusning bärgat ett präktigt exemplar.
Ända har sportfiske inte blivit vår persons största intresse utan vår spelman har säkert i 40 år intresserat sig inom spel och dans. Redan under tidigt 90-tal erövrades riksspelmanstiteln och även sen dess har utveckling skett. Mina vänner till årets guldmärke följer ett diplom där man kan läsa - För mästerligt, dansant och personligt spel av låtar från Skåne har zornmärket i guld tilldelats Karin Wallin från Helsingborg"

Karin spelade sen en folklig menuett och bad några vänner och familjemedlemmar komma fram och dansa därtill. När hon hade gjort det visste alla varför hon var årets utvalda och att hennes spel var guldkantat. Nästa år blir det uppspelningar i samband med Delsbostämman och året därpå i Värmland under sensommaren. Vi närmar oss också året då minnet av den första stämman på Skansen 1910 ska firas 6-8 augusti 2010. Mer om det följer vartefter den planeringen tar form.

Christina Frohm

Lena Odén:

Ideellt arbete i folkmusikens tjänst

Sedan ca 10 år har Janne Eriksson och Anita Lönngren arbetat i Kulturföreningen Tontroll Eskilstuna, en ideell förening som sedan starten i början av 80-talet gör en stor insats för folkmusiken. I målsättningen för föreningen står att man bjuder på folkmusik från många olika kulturer, visor, världsmusik m.m. Man ordnar seminarier med musiker och artister, som har olika uttrycksmedel och konstnärliga färdigheter. Föreningen har ca 80 medlemmar . Det är ett litet men engagerat gäng som planerar programmet och jobbar under konsertkvällarna. Men, säger Anita, folk behövs alltid och ibland är det tufft att få händerna att räcka till för allt som behöver göras.

På Contrast i Eskilstuna anordnas 10 – 18 evenemang varje år och. För det mesta är det konserter med folkmusiker från framför allt Sverige men också andra länder.

Vi har genom åren kunnat lyssna på bl.a. Fri Fot, Quilty, Tre Spelmän, Patrik & Jenny, Sågskära och många, många fler väl renommerade musiker.

Man satsar stort på ungdomar och menar att det är viktigt att ge dem chansen att få lyssna på bra musiker. Därför erbjuds ungdomar (upp till 20 år) fri entré när de blivit medlemmar i Tontroll. De får också, om de vill, vara med och arbeta i gänget, ta hand om artisterna, hjälpa till att plocka i ordning judanläggningar, ordna fika till artister och publik. I år satsar man också på att ha ett par rena jamkvällar, framför allt med tanke på att ungdomarna ska få chans att träffas och spela med varandra och förhoppningsvis även över generationsgränserna. Jamkvällen inleder årets program 14/9 kl 19 och den är gratis för alla. Låtutlärning har utlovats så ingen går därifrån tomhänt.... fika finns att köpa.

YNGVE ANDERSSONS SPEL- OCH DANSTRÄFF

Fredag 19 oktober 2007
Cederströmsgatan 7
(SIF-huset), Södertälje

Servering

Kaffe, smörgåsar, bröd och dricka

Spelmän ur
Täby Spelmansgille

samt
Lästringe Låtar

Entré 50 kr
Kl 19-24

Låtstuga
Låtar efter Yngve Andersson
Kl 18-20
kursavg 100 kr
OBS! Anmälan

Upplysningar och anmälan till kurs
Ulf, 08-550 86464 eller Kerstin, 08-532 53328
Arrangör: Folkmusikföreningen Lästringe Låtar

Det är mycket arbete bakom det program som slutligen ligger i ens hand. Föreningen är beroende av bidrag från RfoD som i sin tur får en pengapott från Kulturrådet att fördela på inkommande ansökningar. Det är mycket papper att fylla i, säger Janne och får något svårmodigt i blicken! Dessutom blir det många telefonsamtal med olika artister innan man kan spika konsertdatum. Men det är det värt när programmet väl ligger klart. Jobbet slutar dock aldrig, Janne berättar att han och Anita alltid har ev kandidater i tankarna när de åker runt i landet och lyssnar på olika folkmusikgrupper.

Janne vill slå ett slag för en världsmusik-festival som kommer att gå av stapeln 24 november i Eskilstuna. Det blir folkmusik, dans och sång från många olika länder. Programmet är inte helt klart än men han avslöjar att Väsen kommer att ge workshops förutom den entimmes konsert de ska hålla.

I övrigt bjuder hösten på några riktigt fina karameller, vad sägs om Sofia Karlsson 19/10 och Fyra Spelmän – dvs Ole Hjort, Björn Ståbi, Kalle Almlöf och Jonny Soling – 11/11.

Vill man se hela programmet kan man gå in på www.tontroll.tk.
Man kan också gå in på spelmans-förbundets sida och länka sig fram till tontroll.

Så boka in dig för höstens konserter! Du kommer inte att ångra dig – samtidigt som du själv får en härlig folkmusikalisk upplevelse har du också bidragit till att stödja föreningen.

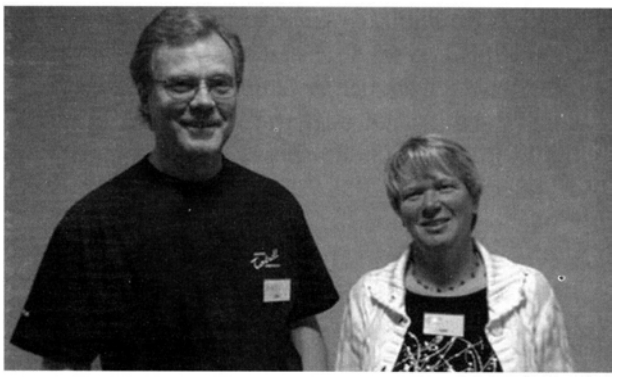

Janne Eriksson och Anita Lönngren, två entusiaster i Tontroll.

Foto: Lena Odén

Ulf Lundgren:

Spelmän trotsade regnet

Stämmorna i Arboga och Julita har genomförts, men regn spolierade utomhusaktiviteterna.

I **Arboga** flyttades stämman till Medborgarhuset. Publiken svek nästan helt. Kyrkokonserten på kvällen blev en stor framgång med mycket fina prestationer överlag från spelmän och med en kör som trivdes.
I **Julita** förlades stämman till Julita Skans kyrka och blev till en improviserad kyrkokonsert. Kvalitetet var utmärkt och eftermiddagen kändes mycket lyckad.

Julitastämman 2007, spelmännen samlade under tak men tomt på bänkarna. I kyrkan blev det däremot fullt.

Foto: Jonas Stenberg

Ulf Lundgren (ulf.lundgren@telia.com):

Utan kreativitet dör musiken och dansen

Margareta Persdotter i Botkyrka skrev i förra numret av Sörmlandslåten (2007:2) en artikel med rubriken "Vem ska styra min kreativitet?". Det är en mycket viktig fråga för oss spelmän och dansare och jag vill gärna spinna vidare på frågan och ge min syn på Margaretas frågeställning.

Den folkliga musiken är i sitt ursprung en renodlad funktionsmusik. Det finns i stort sett ingen folklig låt som inte har använts i något sammanhang. Det mesta är dans-musik men även all ceremonimusik, alla vaggvisor mm har ju haft sitt syfte: att få något att hända; att dansa en polska, att söva ett barn, att hissa ett ankare eller baxa en sten.

Sen hände något. Det var i början av förra seklet. Den gamla dansmusiken ersattes av en ny. (Det var ju i och för sig en naturlig utveckling med nya danser som fann vägen över gränsen in till vårt land.) Industrialismen tillförde en ny rytm i samhället. De gamla sederna och ceremonierna förlorade sin betydelse. Behovet av musik och rytm i det vardagliga livet tynade bort. Nu ser vi denna tid som en orostid när folkmusikens överlevnad tycktes vara hotad. Vad är det då som är så speciellt med den musiken att vi idag tyr oss till denna genre och vårdar den ömt?

Den gamla musiken, den traditionella, förvandlades under 1900-talets början och framåt från en musik med funktion, där både spelmän och publik var aktiva, till en ny musikform som flyttades upp på konsertscenen att förevisas för en lyssnande, passiv publik. Och här kunde det ha gått illa! Här förlorade musiken ett tag sin kreativitet i och med att den inte längre brukades i sin naturliga miljö. De gamla danserna glömdes nästan bort. Musikerna, ofta självlärda spelmän kunde i många fall inte konkurrera i kvalitet med utbildade violinister. Musiken fick en status som placerade den långt ner på kulturskalan och än idag finns det lång väg att vandra innan folkmusiken blir jämställd med övriga genrer. Men musiken har överlevt och de gamla danserna dansas flitigt och ansvarsfullt över hela landet. Idag har vi således två miljöer där folkmusiken möter sin publik: en dansande, aktiv och en lyssnande och i huvudsak passiv.

Folkmusiken är ju en fantastisk genre eftersom den är en absolut fri musikform. Det finns inga regler för vad som är rätt eller fel. Enbart slutresultatet avgör om det blir en framgång eller ett misslyckande. (Här finns förstås, som överallt annars, en stor skara besser-wissrar som naturligtvis vet hur det ska vara.)

Att anpassa sitt spel efter rådande situation borde vara en självklar målsättning. En dansande publik och en lyssnande behöver olika signaler för att reagera positivt. Dansarna vill ha takt, rytm och klara signaler så att de rör sig som spelmannen avsett. Man är inte alls så intresserad av nyanser, instrumentbyten och andra musikaliska effekter, vilka, för en lyssnande publik är av väsentlig betydelse.

Foto: Lena Odén

Hos konsertpubliken gäller det att väcka känslor, skapa bilder genom ett varierat spel, överraska med effekter och vara kreativ. Och det är ju i konsertsamman-hangen man oftast möter den experimentella musiken med olika arrangemang, tolkningar och utföranden. Detta tar sig uttryck i många skiftande framföranden. Jag håller med Margareta; ibland blir det för mycket. Men det här är samtidigt den drivkraft som för folkmusiken framåt. Att få uttrycka sin egen bild av musiken, ge ut den egna känslan, den egna personligheten. Om vi inte gör detta utan spelar våra låtar precis som vi har lärt dem en gång i tiden så stannar vi i vår egen utveckling, vi tar inget steg framåt. Vi blir inte bättre spelmän. Vi bidrar inte positivt till folkmusikens framtid. Vi är inte kreativa!

Vi måste vara lyhörda för vad musiken vill säga oss. Det ligger så mycket nedärvd historia och utveckling i varje gammal låt. De gamla låtarna är starka individer som har mycket att säga oss. Vi måste varsamt lyssna och respektfullt ta oss an låten när vi ska färga den med våra egna tankar. Hur mycket vi ska lägga in av alla ingredienser bestämmer vi själva. Ofta behövs det inte så mycket. Det är lätt att ta till för mycket. Spännvidden är mycket stor mellan den varsamma behandlingen av en låt och det rent experimentella arrangemanget. Vägen fram till slutprodukten- och den vägen är oändlig – är fylld av intryck från andra spelmän och grupper där vi tar till oss det vi tycker om, lyssnar på goda råd, prövar oss fram. Men det viktigaste är att det till slut är vi själva som styr över vårt låtspel. Sen är det upp till publiken att tycka om låten eller ej. Så har det alltid varit. Det är så folkmusiken har utvecklats och överlevt. Ett kreativt och aktivt sökande och prövande för att nå tillfredsställelse.

En låt färgas av spelmannens personlighet och syfte och för att mottagaren ska ta detta till sig måste denne ha samma våglängd inställd. När Margaretas danslust inte väcks av "nyfolkliga versioner av gamla låtar" finns uppenbarligen inte den rätta kopplingen. Kanske hade inte folkmusikgruppen ambitionen att spela dansant musik eller så hade den inte det rätta hantverket. Att syssla med en så fri musikgenre som folkmusik är inte lätt och att tillfredsställa alla är omöjligt. Inte ens alla österrikare gillade Mozart på hans tid.

Margareta hyllar den ensamme spelmannen som med sitt instrument strävar efter att ge liv och kropp åt en låt. Detta är ju den mest ursprungliga och renaste formen av folkmusik, och den svåraste. Att med så enkla medel fånga en publik, som ibland inte kan så mycket om spelmansmusik, är en utmaning. Som spelman håller jag med dig, Margareta. Att på egen hand nå ut till en publik och väcka känslor och märka att mina signaler går fram är en skön upplevelse.

Måste man då vara så himla kreativ och målinriktad för att få spela folkmusik? Är det inte tillräckligt fint att bara träffas, en grupp spelmän, och bara spela och umgås? Jo, här har vi den andra sidan av spelmanslivet, den sociala. Den är mycket viktig. Att samlas runt ett gemensamt intresse och, faktiskt, vara aktiv, eftersom vi spelar, bidrar på ett högst värdefullt sätt till vårt eget välmående. Och här får vi ju tillfredsställa det gamla nedärvda behovet av rytm och musik som är bra för vår själ. Ofta tenderar väl de regelbundna övningskvällarna att bli mest genomspelningar av omtyckta låtar utan att man ägnar så mycket energi åt att fundera över hur det låter. Men visst måste man då och då bara få spela av sig. Det har ju som sagt andra positiva effekter.

Vem ska styra din, och min, kreativitet, Margareta? Jo vi själva och ingen annan. Och vi måste vara öppna och generösa mot dem som visar vilja att utveckla sitt spel eller sin dans. Vi ska ta dem till våra hjärtan. Men vi måste inte tycka om allt. Variationerna är så många och utbudet så rikt att det alltid finns någon stans där vi finner en musik som går in i just vårt hjärta. Det är bara att välja. Så länge vi försöker att göra något meningsfullt och kreativt av vår musik är vi på rätt väg.

(Men oss emellan, Margareta, visst är Mörköpolskorna härliga!)

Leif Johansson:

Låtlägret 2007

Årets låtläger (i arrangemang av Sörmlands Musik & Teater i samarbete med Södermanlands Spelmansförbund) var det tionde raka Låtlägret sen starten 1998 och aldrig förr har det varit så populärt. Redan efter ett par veckor att anmälningslappen kommit ut var lägret fulltecknat (varav 30% killar!) och många "gamla" deltagare fick vackert ställa sig i kö. Årets yngsta deltagare var Leffes dotter Sofia, som var och hälsade på redan på första låtlägret 1998, då 6 månader gammal. Roligt att konstatera att lägret är så populärt och eftersökt, men samtidigt tråkigt att inte kunna ta emot alla, som vill komma. De som kom med instrument, kuddar, sovsäckar och kramdjur i famnen, fick i alla fall en händelserik vecka.

Lägret huserade i år på Svenska Scoutförbundets kursgård Gilwell utanför Sparreholm. Vi hade den stora glädjen att få välkomna åter Ulla Carlsén som husmor (mindens I 2004?), nu tillsammans med Pia Tonström, vilka borgade för att årets låtläger återigen blev en kulinarisk upplevelse.

Ledarskaran var densamma som i fjol (Leffe, IngMarie, Anders, Åsa & Karin) men var i år utökad; 1999 var en av deltagarna på låtlägret en viss Agnes Odén, 13 år, från Strängnäs, som spelade såväl fiol som nyckelharpa. I år kom Agnes tillbaka till låtlägret, men nu i egenskap av lärare. Jätteskojigt! (Årets låt blev för övrigt Agnes egen Låtlägervals.)
En annan av våra "veteraner", som varit med sen 1999, och som inte helt ville släppa taget om låtlägret, var Frida Persson, som i år var med som extra läger-mamma!

Under fem intensiva dagar spelades, sjöngs och dansades det så det stod härliga till. Glädjen hos ungdomarna gick inte att ta miste på och att energin tog slut på kvällarna och det blev tyst *relativt* fort på rummen (nåja, mot slutet av veckan i alla fall...) var inte så konstigt.

Mellan spelpassen fanns små utrymmen med fritid, som ledarna effektivt fyllde ut med olika andra aktiviteter. Målet, som hägrade för allas ögon var den ärofulla segern i Rumskampen. Av den anledningen svarade man på Leffes Fåniga Frågesporter om bl.a. kända personer, melodifestivallåtar och filmomslag. Det var också ett skäl till att alla deltagare ständigt gick omkring med ett spelkort i fickan, eller runt halsen. Att bilda så många ord som möjligt av bokstäverna H K N O O och R var svårt och jag tror ingen hittade KOHORN. Årets badvatten låg långt bort och var iskallt, men det hindrade inte det ständiga tjatet om bad. Det fanns t.o.m. de som påstod att det var skönt i vattnet! Årets brännbollsmatch förbigår vi med tystnad. Leffes lag förlorade igen!

Onsdagens utflykt gick traditionsenligt till Malmköping, i år med en av SL:s gamla tvåvåningsbussar. Coolast var det tydligen att sitta högst upp. Årets gäst var den makalöse multiinstrumentalisten Tomas Lundqvist, som med enkla medel och små ord fick hela barnaskaran att tysta och gapande se och höra på när han spelade på allt från halmstrå, näverlapp och hasselnöt till autoharpa, rankett och det mäktiga oxhornet. Eftermiddagen avslutades, som vanligt med stor bullfrossa (rekordet 13 st!) och stor alldans och stort allspel innan återfärden anträddes.

Kvällsmusiken fick en trevande inledning med ett fåtal blyga artister första kvällen, men utvecklades mot slutet av veckan till en av de bästa inslagen någonsin. Våra deltagare visade upp imponerande sidor. Vi fick bl.a. höra playback-sång till Nanne, solosång till gitarr, fiolklarinett och blockflöjtspel av hög klass och se Eric dansa breakdance och tremanspolska och jag tror att det var många av oss, som kände lite extra i hjärtat när Johan S sjöng sin Kentsång helt solo den sista kvällen. Veckans följetänger var Linneas lekar och Karins Spårvagn.

Konserten blev som vanligt en formidabel succé. Inledningen med ABBA:s Arrival och avslutningen med den norska visan Brann i Tudal och däremellan folkmusik och dans från bl.a. Sörm-, Östergöt-, Små- och Shetland och t.o.m. USA och Dalarna visade på kompetens, kunskap och bredd. Felicia och Malin höll ihop konserten med sina presentationer och små anekdoter på ett föredömligt sätt.

Att så många barn och ungdomar år från år kommer tillbaka till låtlägret och spelar folkmusik och dansar av hjärtans lust visar att låtlägret fyller en viktig uppgift och även tillgodoser ett stort behov. Att fler och fler sörmländska ungdomar börjar synas ute på spelmansstämmor och dansgolv och höras och märkas i t.ex. Musik Direkt tar jag också som ett bevis på att låtlägret har stor betydelse.
Extra skojigt blir det sen naturligtvis när gamla elever dyker upp som nya lärare.

Lägervrålet - 119 dB Foto: Leif Johansson

Arne Blomberg:

Nyckelharpa tillverkad av Eric Sahlström 1951. Inv.nr. X5624

Sahlström 1951

Musikmuseet köpte en av mina nyckelharpor i april 2007 och jag ombads att skriva ner allt jag vet om instrumentet. Det blev delvis en spelmanshistoria:

Jag köpte harpan 2003 av Britt Jernberg – dotter till Margit och Herbert Jernberg. Herbert dog 1975, Margit hade nyligen gått bort och Britt hade inte plats med alla instrument efter Herbert.

Harpan är sannolikt helt i originalskick. Den hängde på väggen och en eller två gånger visade Herbert den för mig. Jag tvivlar på att han någonsin spelade på harpan utanför hemmet. Kanske hade han tänkt börja spela harpa – det var få som gjorde det på den tiden – men det blev nog aldrig av, Herbert var och förblev en briljant fiolspelare.

Eric Sahlström hade på 1940-talet börjat bygga kromatiska nyckelharpor och han vidareutvecklade instrumentet under hela livet. Gammelharpornas corpus bestod av en urholkad stock (lump) och ljudpinnen sattes in genom ett hål i botten. Eric förenklade tillverkningen genom att såga ut sargen ur ett trästycke och limma på en lös botten. Ljudhålen blev tidigt f-formade som på en fiol och samtliga resonanssträngar placerades över leken. Så långt hade utvecklingen kommit 1951 men översadeln var fortfarande gjord som på gammelharporna, med hål för strängarna. På min egen harpa – som Eric gjorde till min studentexamen 1960 – ligger alla strängarna i skåror på översadeln.

Eric experimenterade även med olika träslag, 1951:an är byggd av lönn i sarg och botten.

Jag är mycket förtjust i harpans Bror Hjort-liknande dekor. Per-Ulf Allmo har en uppgift att Eric tillverkade en serie med fem harpor med vita knavrar.

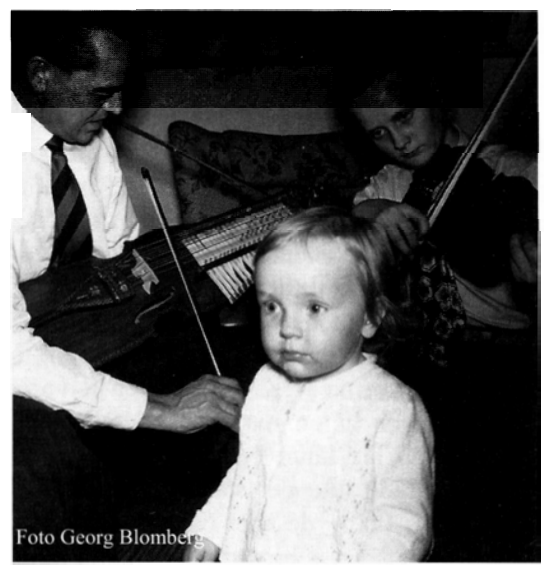

Herbert demonstrerar harpan.
Arne spelar fiol och Britt Jernberg (f. 1953) i förgrunden.
Stråken är en avkortad fiolstråke, det var vanligt på den tiden

Före 1970-talets harpbyggarvåg var det inte lätt att få tag i en kromatisk harpa, kanske var seriebygget ett försök att tillgodose en liten kö av köpare. Byggandet var en sidoverksamhet till jordbruket. Det sades att Eric tillverkade en harpa om året på 50-talet. Jag vet inte om det är riktigt.

Sahlström 1960

Jag har som sagt även en egen harpa tillverkad 1960. Den var egentligen beställd av Anton Jernberg i Österbybruk (Herberts äldre bror) åt sonen Per Gustaf. Anton spelade ofta med Eric och de var nära vänner, men min studentpresent fick gå före och Per Gustaf fick vänta flera år på sin harpa. Jag har fortfarande dåligt samvete varje gång jag träffar Per – han som verkligen blev harpspelare fick vänta i onödan på sitt instrument. Visst spelar jag ibland på min harpa – ett mycket bra instrument – men fiolen vinner alltid över harpan…

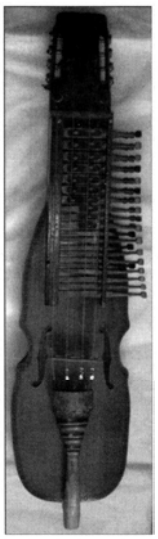

Sahlström 1973

Jag har även ägt en harpa byggd 1973 åt spelmannen Thure Enberg i Södertälje. Thure fick harpan på sin 60-årsdag. Inte heller Thure blev harpspelare, han avled redan 1975.

1973:an har basade skiktlimmade sarger. Eric arbetade på Monarks TV-fabrik i Tobo och hade inspirerats av de skiktlimmade trähöljena till apparaterna. Ljudmässigt tyckte jag min egen var överlägsen och sålde därför harpan för några år sedan.

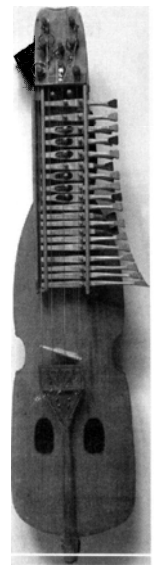

Bohman 1977

Thure Enbergs styvson – Lars Bohman – var klasskamrat till mig. Han var sjöingenjör men gick i land och bodde hos Thure och Lisa i Södertälje södra. Han började bygga instrument och min harpa stod modell för hans första kromatiska harpor. Han övergick till att bygga gammelharpor, jag har en kontrabasharpa 1976 och en silverbasharpa 1977 som han byggt. Han byggde en del medeltida instrument men övergick helt till att bygga högklassiga gitarrer.

Eric Sahlström och Viksta-Lasse kom till Sörmland minst ett par gånger årligen – på midsommardagen medverkade de på Julitastämman och på vårkanten var de gäster på Södertälje Spelmanslags årsmöte. De övernattade då hos Thure och Lisa och på söndagsförmiddagen var det spel och berättelser för/med en mindre grupp spelmän och intresserade. Jag har en del inspelningar från årsmötena som väcker kära minnen av den ständigt skrattande Viksta-Lasse och den försynte Eric - i samspel eller solo. Det hände att Eric spelade fiol och berättade att han som fiolspelare råkat ut för att någon råkade sätta sig på hans fiol, men det fanns en silverbasharpa på vinden som han började spela på i stället. Och så gick det som det gick…

Min egen spelmanshistoria började i Södertälje kommunala musikskola. Efter en kort blockflöjtsepok ville jag börja spela trumpet – det var häftigt. Kön till trumpet var lång och det blev i stället ess-kornett, men efter någon termin tog det slut sedan dr Wallgren tittat mig i halsen och sett mina inflammerade tonsiller. Blåsinstrument är nog inte bra med den här halsen, sa doktorn och slut blev det med det. Det fick bli fiol i stället till mina föräldrars tillfredsställelse. Och så gick det som det gick…

Att jag blev elev till Herbert Jernberg är en längre historia. Min pappa Georg var konditor och arbetade på 1930-talet en tid på ett konditori i Österbybruk och lärde känna Anton och Herbert samt deras föräldrar Mina och Gustaf Jernberg. Pappa spelade mandolin och hade lärt av min farfar Carl Blomberg, som liksom sin bror Erik spelade fiol. Farfar hade träffat en mandolinspelande italienare på en båt i Mälarhamnen i Södertälje och lärde sig raskt även detta instrument.

När banjon blev populär köpte pappa en mandolinbanjo och instrumentet passade bra in i

Spelorrarna

Från vänster:
Anton Jernberg
Georg Blomberg
Uno Steen
Herbert Jernberg
Nils Westerman

Mitten av 1930-talet
Fotografen okänd

kapellet Spelorrarna där även Anton och Herbert spelade. Vänskap uppstod och varade livet ut. Redan som liten mötte jag Jernbergstraditionens intensiva musik och när jag i skolåldern började spela fiol fick jag samtidigt börja spela med Herbert som sedan länge bodde i Stockholm på bekvämt tågavstånd från min hemstad Södertälje.

Herbert Jernberg var under 1940- och 50-talen en mycket aktiv spelman i Stockholmstrakten. Han var en av initiativtagarna till Stockholms Spelmansgille, där han under några år var spelledare, han spelade i Skansens spelmanslag, han var spelman åt folkdanslag, han arrangerade folkmusik mm.

Det blev givetvis inte många lektioner per år p.g.a. avståndet, men vi spelade ihop under många år och så småningom fick jag följa med på en del av Herberts spelningar. En eller annan gång om året bar det av till Österby och spel tillsammans med Anton och Gustaf och ibland fick jag uppträda som fjärde man i den kända Jernbergstrion där Gustaf spelade melodi, Herbert stod för andrastämman och Anton ofta använde sin altfiol.

Herbert hade tre elever – Bernt Carseberg, Sivert Hellberg och jag själv. Sivert spelade på Skansen under många år, ända till sin död 1995. Bernt Carseberg avled 2004. Anton hade elever på äldre dar, bl.a. Jeanette Evansson och Sven Ahlbäck.

Anton Jernberg, Georg Blomberg, Herbert Jernberg
Arne med leksaksfiol.
Folkets park, Södertälje ca 1945. Foto Börje Martinsson

Mina Jernberg, Margit Jernberg, Inga Blomberg, Gustaf Jernberg, Carl Blomberg, Arne Blomberg, Herbert Jernberg.
Södertälje 1949 Foto Georg Blomberg

Arne i samspel med bl.a. Eric Sahlström.
Julita i början av 1960-talet.
Foto Georg Blomberg

Returadress Södermanlands Spelmansförbund
Mestavägen 1A, 632 36 Eskilstuna
Avs. Kurts Bokbinderi AB, Box 146, 631 03 Eskilstuna

B

SVERIGE
PORTO BETALT

Blomberg Arne & Carin
Törnevalla lärarbostad
590 62 Linghem

Svenska låtar, Södermanland
Faksimil av orginalutgåvan från 1935
Pris 50:-

A G Rosenberg
420 Svenska Danspolskor
från Södermanland och andra landskap
Pris 70:-

Sörmländska visor del I, II, III
Visor för praktiskt bruk från den sörmländska traditionen. 30-tal visor/del
Pris 20:-/st

A P Andersson
75 låtar och visor från Södermanland och Närke uppt. 1880 av skolläraren i V:a Vingåker, August Petter Andersson
Pris 60:-

August Karlssons låtar
49 låtar från södra Uppland och norra Sörmland som August Karlsson spelade dem.
Pris 50:-

Erikssons notbok
Låtar från norra Sörmland
Faksimilutgåva 2005
Pris 75:-

50 Sörmlandslåtar för två fioler
Utgiven till minne av Olof Andersson
Arrangerade av O A
Pris 50:-

Sörmländska Brudmarscher
I arrangemang för orgel
Pris 40:-

Folkmusik från norra Södermanland
K P Leffler 1899-1900 Faksimilutgåva
Pris 75:-

C A Lindblom
97 låtar hämtade ur två spelmansböcker från 1853 och 1856 med historik om spelmännen
Pris 50:-

Sörmländska allspelslåtar I & II
Pris 20:-/st

I den sköna Vingåkersbygden
Folkmusik från Vingåker med Simmings, Anita Hedlund och Christina Frohm
Pris 30:- kassett

Välkommen till världen
Visor för små och stora barn från den sörmländska traditionen.
Pris 30:- kassett

Mina 80 år som spelman 1916-1996
Axel Andersson, minnesbok
Pris 160:-

Ring din beställning till Torsten Gau, tel 016-42 00 70 eller skriv till honom på adress Mestavägen 1 A 632 36 ESKILSTUNA, så får du ett paket med faktura.
Porto/fraktkostnad tillkommer på angivna priser.

GAPPE & SPORRE TRYCKERI AB, E-TUNA